

Васа Павковић, *Речник поезије Милана Ракића*, Матица српска, Нови Сад, 1984.

У нашој лексикографији појавило се једно занимљиво дјело — Павковићев *Речник поезије Милана Ракића*, рјечник посебног типа, који се бави искључиво поезијом једног писца. Оправдано је изабран Милан Ракић, јер су пјесници његове стилске формације, тзв. српске модерне, учинили много за развој поезије и пјесничког језика код нас, а Ракић је, уз Дучића, њен најзначајнији представник.

Мали обим Ракићевог пјесничког дјела условио је поклапање цјелокупног пишчевог дјела, корпуса и обрађеног материјала. Сама књига *Речник поезије Милана Ракића* састоји се од два дијела, два посебна рјечника: описног и фреквенцијског (честотника), у којем се даје фреквенција појединих ријечи у Ракићевој поезији.

Лексикографска обрада ријечи при изради описних рјечника подразумева четири основне фазе: а) утврђивање одредница, б) граматичку обраду, ц) одређивање значења и дефинисање и д) избор и навођење примјера.

Сваку од ових фаза аутор образлаже у уводу Рјечника, па стога о томе треба рећи коју ријеч.

Облик одредница исти је као и у Речнику Матице српске и Речнику САНУ. Постоји, међутим, и извјесна разлика: оvdје одреднице нису акцентоване, што је сасвим оправдано, јер би акцентовање било непотребно оптерећивање поетског текста данашњим акцентима.

Грамматичком обрадом материјала у овом рјечнику можемо бити задовољни, јер је економична и досљедна, а у рјечнику оваквог типа није ни примарна, пошто је, како каже аутор, »циљ Речника поезије Милана Ракића... пре свега, давање потпуног описа семантичко-стилистичког система лексике у његовој поезији путем речника свих речи које је песник употребио у 56 својих песама«.

Одређивање значења и дефинисање је најосјетљивији и најсложенији посао при изради рјечника оваквог типа. У лексикографији постоје три основна начина да се одреди значење ријечи: описни, синонимски и функционални. Сва три су у овом рјечнику заступљена. Ријечи *отров*, *птица*, *песма*, *сутра*, *јастук* и сл. одређене су само описно. Међу ријечима овога типа, као примјери за дефинисање по Аристотеловом моделу (*genus + species*), издвајају се ријечи *врана*, *ноћ* и *сонет*. Синонимски су, између осталих, дефинисане ријечи *памћење*, *јавити се*, *сумња*, *исцурити*, *стрести се* итд. Функционални начин дефинисања јавља се код везника и приједлога (*и*, *о*, *од* и сл.). Комбиновани начин дефинисања (синонимски и описни) сусрећемо код одредница типа *судбина* и *соба*.

Ради илустрације различитих начина дефинисања у Павковићевом рјечнику, дајемо четири карактеристична примјера.

1) за описни начин:

»*песма* ж 1. музички облик сачињен од низа речи сложених у складну мелодијску целину које се певају, изводе по кључу тонова и мелодија... 2. складно гласање птица певачица.«

2) за синонимски начин:

»*памћење* с *сећање*.«

3) за функционални начин:

»о узв. а. појачавање исказа при обраћању (некоме)... б. за појачавање исказа при изражавању жеље...«

4) за комбиновани начин:

»*соба* ж *стамбена просторија, одаја*.«

Васа Павковић је веома успјешно дефинисао одреднице. То се, прије свега, односи на турцизме, као, на примјер, *цида* и *целат*, и стране ријечи уопште, те на музичке термине, као, на примјер, *виолна* и *виола*.

Природно је да се у једном рјечнику поезије обиљежавају фигуративна значења. Без таквих ознака рјечник би био непотпун. И у томе је Павковић успјешан. И сам пјесник (аутор је збирке *Каледоскоп* и више пјесама по часописима), Павковић се у том послу добро снашао, у шта се можемо увјерити ако упоредимо значења наведена у рјечнику са значењима у Ракићевој поезији.

У навођењу примјера задржани су изворни граматички облици и ортографија (*видо*, а не *видео* и *Гасконски* — великим словом, а не *гасконски* — малим словом у средини стиха). И то је сасвим оправдано, јер се на тај начин не нарушава изворност пјесничког текста. Колико ће се примјера навести, зависи од броја значења лексема. Тако приједлог *за*, који има девет значења са акузативом и три с инструменталом, има 43 наведена примјера од 44 појаве тога приједлога у Ракићевом дјелу, а ријеч *ноћ*, са једним значењем, има само девет наведених примјера од 48 појава те ријечи у Ракића.

О фреквенцијском рјечнику, гледаном самом за себе, не може се опширније говорити. Ипак треба истаћи да је Павковић на крају фреквенцијског рјечника дао списак 100 најфреквентнијих ријечи у поезији Милана Ракића, међу којима се на првом мјесту налазе *везник* и (629), глагол *бити* (257), приједлог *у* (244), замјеница *ја* (180), прилог *као* (171), затим *да* (165), *ти* (105) итд. Најфреквентније именице су *душа* (67), *ноћ* (48) и *живот* (46). На основу ових података могуће је вршити и стилску анализу Ракићеве поезије. У том смислу карактеристичан је податак да се придјев *црн* (30) јавља знатно чешће него *бео* (18) и сл.

На крају, може се извести следећи закључак:

Речник поезије Милана Ракића вриједно је остварење у српскохрватској лексикографији. То је први написани, а други објавље-

ни рјечник једног нашег писца, те први рјечник српскохрватског језика који обрађује само поезију. И фреквенцијски рјечник Ракићеве поезије значајно је освјежење и новина у нашој лексикографији.

Данко Шипка

Miloš Okuka, *Jezik i politika*, NIŠRO »Oslobođenje«, OOUR Izdavačka djelatnost i Marksistički studijski centar GK SKBiH »Đuro Pucar Stari« Sarajevo, Sarajevo, 1983.

Knjiga Miloša Okuke «Jezik i politika» posvećena je aktuelnim jezičkim problemima koji se tematski protežu od teoretskih sagledavanja srpskohrvatskog jezičkog fenomena u svjetlu višenacionalnih funkcionisanja do konkretnih pitanja jezičke norme na svim jezičkim nivoima — od fonetskog do sintaksičkog. Drugim riječima, ona osvjetljava funkcionisanje srpskohrvatskog jezika i probleme koji se javljaju u tom funkcionisanju. Na osnovu tekstova stiče se utisak da je krajnji cilj autora, prvo, da kod čitalaca razvije društveno zdravo i lingvistički naučno zasnovano poimanje srpskohrvatskog jezičkog fenomena, pa prema tome omogući i aktivan odnos prema neprihvatljivim mišljenjima i tendencijama ispoljenim u nekim radovima o srpskohrvatskom jeziku, i drugo, da pomogne da se nivo pismenosti i jezičke kulture pomjeri naprijed tamo gdje se nepismenost najevidentnije ispoljava.

Da bi ostvario ovaj cilj, autor je ponudio 61 naslov, te sva osnovna dokumenta o književnoj jezičkoj politici u Bosni i Hercegovini.

U Uvodnoj napomeni Okuka je skrenuo pažnju čitaocima da prvi dio knjige, odjeljak pod naslovom »Jezik u politici ili politika u jeziku«, kao i sve što se tiče kulture i norme u savremenom srpskohrvatskom jeziku, čine članci koji su od juna 1977. do septembra 1982. godine objavljeni u jezičkim rubrikama »Oslobođenja«, te u »Odjeku« i publikacijama Instituta za jezik i književnost u Sarajevu. On to, doista s razlogom čini jer čitaoci mogu osjetiti ono čega je autor svjestan čitajući ovu knjigu: da je ona, kao i druge knjige ovog karaktera, fragmentarna. Ova, uslovno rečeno, slaba strana knjige »Jezik i politika« karakteristika je svih sličnih djela koja po pravilu nastaju odabirom ranije napisanih tekstova ili koja su sastavljena od većeg broja članaka kao samostalnih cjelina. Kad se fragmentarnost napadno ne ispoljava, kao što je ovdje slučaj, ona nije od itakvog značaja da bi se trebalo pribojavati da čitaoci neće moći bez teškoća prelaziti s teksta na tekst, povezujući osnovne misli ili tendencije u njima. Knjige ovakvog sadržaja po svojoj prirodi nikada nisu završene cjeline. Fragmentarnost je njihov nezaobilazni pratilac. Bitno je za njih da su svi dijelovi cjeline odraz jedinstvenog pristupa, tj. da se ne ispoljavaju različiti stavovi od